

บทที่ 4

ภาวะโภชนาการและพฤติกรรมการกิน

ในบทนี้จะแบ่งเป็น 3 ส่วน ในการนำเสนอคือ

1. ภาวะร่างกายเด็ก
2. พฤติกรรมการกินในครัวเรือน
3. ข้อมูลอื่น ๆ ในครัวเรือน

1. ภาวะร่างกายเด็ก

ในการศึกษาค้นพบว่า ในพื้นที่ศึกษามีเด็กขาดอาหารถึงร้อยละ 37.3 ที่เหลือเป็นเด็กสภาพร่างกายปกติคือร้อยละ 62.7 ขณะเดียวกันหากจะพิจารณาระดับชั้นของภาวะโภชนาการดังกล่าว สามารถแยกเป็นดังนี้

สภาพปกติ	ร้อยละ	62.7	(47 ราย)
ขาดอาหารระดับ 1	ร้อยละ	28.0	(21 ราย)
ขาดอาหารระดับ 2	ร้อยละ	5.3	(4 ราย)
ขาดอาหารระดับ 3	ร้อยละ	4.0	(3 ราย)

ในกลุ่มตัวอย่างเมื่อแบ่งแยกเพศของเด็ก จะมีจำนวนเด็กชายร้อยละ 40.0 (30 ราย) เด็กหญิง ร้อยละ 60.0 (45 ราย) ขณะเดียวกันจากตัวอย่าง 75 ราย คิดเป็นเด็กในช่วงกลุ่มอายุ 0-1 ปี ร้อยละ 33.3 (25 ราย) กลุ่มอายุ 1-2 ปี ร้อยละ 30.7 (23 ราย) และกลุ่มอายุ 2-5 ปี ร้อยละ 36.0 (27 ราย)

ตารางที่ 1 : แสดงร้อยละของเพศหญิง/ชาย แบ่งแยกตามภาวะโภชนาการ

เพศ	ภาวะโภชนาการ		รวม
	ปกติ	ขาดอาหาร	
ชาย	66.7 (20)	33.3 (10)	100 (30)
	42.6	35.7	
หญิง	60.0 (27)	40.0 (18)	100 (45)
	57.4	64.3	
รวม	100 (47)	100 (28)	(75)

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงจากการเก็บข้อมูลพบ เด็กเพศชายร้อยละ 66.7 เป็นเด็กปกติ และพบเด็กเพศหญิงเป็นเด็กปกติร้อยละ 60.0

ตารางที่ 2 : แสดงร้อยละของช่วงอายุจำแนกตามภาวะโภชนาการ

ช่วงอายุ	ภาวะโภชนาการ				รวม
	ปกติ	ขาดอาหาร ระดับ 1	ขาดอาหาร ระดับ 2	ขาดอาหาร ระดับ 3	
0-1 ปี	84.0 (21) 44.7	16.0 (4) 19.0	-	-	100 (25)
>1-2 ปี	47.8 (11) 23.4	43.5 (10) 47.6	8.7 (2) 50.0	-	100 (23)
>2-5 ปี	55.6 (15) 31.9	25.9 (7) 33.3	7.4 (2) 50.0	11.1 (3) 100.0	100 (27)
รวม	100 (47)	100 (21)	100 (4)	100 (3)	(75)

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงจากการเก็บข้อมูลพบเด็กกลุ่มอายุ 0-1 ปี ขาดอาหารระดับ 1 ร้อยละ 16.0 กลุ่มอายุ 1-2 ปี ขาดอาหารระดับ 1 ร้อยละ 43.5 ขาดอาหารระดับ 2 ร้อยละ 8.7 ขณะเดียวกันในกลุ่มอายุ 2-5 ปี พบการขาดอาหารทุกระดับคือ ระดับ 1 ร้อยละ 25.9 ระดับ 2 ร้อยละ 7.4 และระดับ 3 ร้อยละ 11.1

2. พฤติกรรมการกินในครัวเรือน

จากส่วนแรกที่ได้กล่าวถึงภาวะร่างกายของเด็กซึ่งพบ เด็กมีภาวะโรคขาดสารอาหาร ถึงร้อยละ 37.3 นั้น กล่าวได้ว่า จะมีส่วนเกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมการกินในครัวเรือนซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ค้นพบข้อมูลโดยทั่วไปของพฤติกรรมการกินดังกล่าวดังต่อไปนี้:-

2.1 ในความเข้าใจของแม่บ้านที่อยู่ในชุมชนแออัดคลองเตย เมื่อสอบถามเกี่ยวกับ การให้ความหมายของอาหารพบลักษณะการให้ความหมายคือ

ก) อาหาร

- หมายถึงสิ่งที่กิน เข้าไปแล้ว และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายคิด เป็น ร้อยละ 8.0 (6 ราย)
- หมายถึง ข้าว และกับข้าวที่กินทุก ๆ วัน คิด เป็นร้อยละ 30.7 (23 ราย)
- หมายถึงอะไรก็ได้ ทุก ๆ อย่างที่กินเข้าไปในแต่ละวัน หรือของที่กินใน ประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 56.0 (42 ราย)
- ไม่ทราบ คิดเป็นร้อยละ 5.3 (4 ราย) ทั้งนี้จะเห็นว่ามีการตอบโดย เน้นที่ประโยชน์ของอาหารเพียงร้อยละ 8.0 เท่านั้น นั่นคือแม่บ้านยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับ อาหารอยู่มากพอสมควร

ข) อาหารแสลง

- หมายถึงสิ่งที่กินเข้าไปแล้วจะทำให้ไม่สบาย คิดเป็นร้อยละ 56.0 (42 ราย) กล่าวคือ กินแล้วจะเกิดโรคต่าง ๆ จะชก จะไม่สบาย หรือจำพวกอาหารเปรี้ยว ๆ ทำให้ ท้องเสีย หรือกินแล้วจะเกิดอาการคัน จะแพ้ หรือกินแล้วเวลาแก่ตัวไปจะเลือกไม่ดี หรือ เป็น ของที่เวลาท้องห้ามกิน ตัวอย่างอาหารเหล่านี้ เช่น อาหารจำพวกของทะเล, แกงมะระ, แกง ผักขี้เหล็ก, ผักชะ อม, หน่อไม้ เป็นต้น
- หมายถึงสิ่งที่กินเข้าไปแล้ว อากาศป่วยหรือไข้จะกำเริบต้องงดกิน คิดเป็นร้อยละ 13.3 (10 ราย) เช่น ข้าวเหนียว ปลาเค็ม หน่อไม้ เป็นต้น
- หมายถึง สิ่งที่กินเข้าไปแล้วจะเป็นโทษต่อร่างกาย แผลจะหายยาก โดยเฉพาะตอนคลอดใหม่ ๆ คิดเป็นร้อยละ 10.7 (8 ราย) เช่น ของทะเล แกง เนื้อ อาหาร รสเผ็ด
- ไม่ทราบ คิดเป็นร้อยละ 16.0 (12 ราย)

- ความหมายเป็นอย่างอื่นคิดเป็นร้อยละ 4.0 (3 ราย) ได้แก่ หมายถึง เป็นของหมักดอง อาหารจำพวกปลา อาหารคาว เด็กกินแล้วจะเป็นพยาธิ เป็นต้น

จากข้อมูลแสดงให้เห็นถึง ความเชื่อ เข้ามามีอิทธิพลต่อการให้ความหมายอาหารแสดง ดังกล่าว ซึ่งจะมีผลนำไปสู่การยึดถือปฏิบัติตามลักษณะความเชื่อ ด้วยประการหนึ่ง พบว่ามีเพียง ร้อยละ 16.0 ที่ไม่ทราบอาหารแสดงเป็นเช่นไร ขณะเดียวกันมีจำนวนถึงร้อยละ 84.0 ที่ทราบ ถึงอาหารแสดง

ค) อาหารเด็ก

- หมายถึงอาหารรสจืด คิดเป็นร้อยละ 69.3 (52 ราย) เช่น โจ๊ก ปลา เนื้อ หนุ คัมข้าว นม ผักต่าง ๆ คัมบด คัมจืดหนุ ไข่ แกงจืด ผักผักต่าง ๆ เป็นต้น
- หมายถึง ข้าวบดและกล้วยบด คิดเป็นร้อยละ 2.7 (2 ราย)
- หมายถึง ข้าวและกัมข้าวที่กินทั่ว ๆ ไป คิดเป็นร้อยละ 13.3 (10 ราย) เช่น แกงจืด อาหารเหมือน ๆ ผู้ใหญ่กินทั่ว ๆ ไป เช่น ผัก หนุ ไข่ ปลา ไข่ เนื้อ คัมหนุ ผัก ผลไม้ เป็นต้น
- ไม่ทราบ คิดเป็นร้อยละ 6.7 (5 ราย)
- ให้ความหมายเป็นอย่างอื่น คิดเป็นร้อยละ 8.0 (6 ราย) โดยให้ความหมายว่าเป็น นม ไข่ ผัก/ข้าวคัมบดใส่กล้วยหรือไข่ ใส่คัมบด/จำพวกนมและอาหารเสริมต่าง ๆ (ของอนามัยเป็นจุง ๆ) เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม่เด็กไม่ได้แยกให้เห็นชัดถึงอาหารที่มีประโยชน์ต่อ เด็ก เพียงแต่ใช้สามัญสำนึก และประสบการณ์ว่าเป็นอาหารรสจืด/ข้าวกับกล้วย/ข้าวและกัมข้าว/อื่น ๆ ตลอดจนไม่ทราบ ซึ่งมีทั้งหมดร้อยละ 100.0 ดังข้อมูลข้างต้นดังกล่าว

2.2 แหล่งอาหารและลักษณะการซื้ออาหาร

ส่วนใหญ่จะนำอาหารมาโดยซื้ออาหารจากร้านค้า อาหารสำเร็จ (มีอาหารลด ขายด้วย เช่นเนื้อ ปลา ผัก ของชำต่าง ๆ) บริเวณใกล้เคียง ๆ บ้าน คิดเป็นร้อยละ 56.0 (42 ราย) รองลงไปได้แก่ ซื้ออาหารจากตลาดสดแพด 9 คิดเป็นร้อยละ 33.3 (25 ราย) ซื้อจากตลาดสดสามแยกโรงหนุ ร้อยละ 9.33 (7 ราย) และซื้ออาหารจากตลาดสดคลองเตย ร้อยละ 1.3 (1)

จะเห็นว่าส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหารในบริเวณใกล้ ๆ บ้าน (ร้านอาหารสำเร็จดั่งกล่าวข้างต้น) ซึ่งร้านค้าเหล่านี้ จะใช้เวลาเดินไปซื้อ (เฉพาะขาไปหรือขากลับเท่านั้น) โดยเฉลี่ยคิดเป็นเพียง 5.59 นาที ร้านค้าอาหารสำเร็จนี้ นับเป็นลักษณะหนึ่งของชุมชน กล่าวคือ มีอยู่โดยทั่วไป แม้บ้านจึงอาศัยร้านค้าเหล่านี้มากกว่าการไปซื้ออาหารที่ตลาดสดซึ่งอยู่ไกลออกไปจากชุมชน การซื้ออาหารจึงนับได้ว่าคำนึงถึงความสะดวก เป็นสำคัญประการหนึ่ง

ขณะเดียวกันในการจัดหามาบริโภคในครัวเรือน พบลักษณะนิยมซื้ออาหารสำเร็จ (ถุงพลาสติก) มาบริโภคเป็นรายมือถึงร้อยละ 29.3 (22 ราย) เนื่องด้วยราคาถูกและสะดวก ไม่ต้องเสียเวลาในการประกอบอาหาร ประกอบทั้งมีร้านค้าอยู่โดยทั่วไปในชุมชนดังกล่าวข้างต้น พบว่านิยมซื้ออาหารสดมาปรุงรับประทานเป็นรายมือ ร้อยละ 66.7 (50 ราย) และมีเพียงร้อยละ 4.0 (3 ราย) เท่านั้น ที่นิยมซื้ออาหารสดมาเก็บไว้ทำกินหลายมือ โดยการแช่ตู้เย็น พบว่าค่าใช้จ่ายค่าข้าวและกับข้าว/คน/วัน เฉลี่ยคิดเป็น 12.93 บาท/คน/วัน

2.3 การบริโภคอาหารโดยพิจารณาแยกหมวดหมู่อาหาร

จากการสำรวจอาหารในครัวเรือน 75 ครัวเรือน โดยเก็บข้อมูล 3 มื้ออาหาร คือ เช้า-กลางวัน-เย็น พบว่ามีการได้รับอาหารตามหมวดหมู่ดังตารางที่จะเสนอต่อไป

หมายเหตุ : ในการแยกหมวดหมู่จะอาศัยการสำรวจอาหาร จาก 3 มื้ออาหาร ที่ผ่านมาถึงขณะทำการสัมภาษณ์คือ มื้อ เช้า-เที่ยง-เย็น เป็นการสำรวจอาหารที่บริโภคโดยการทบทวนความทรงจำ ไม่ต้องจดบันทึกถึงปริมาณอาหาร ขณะเดียวกัน จะอาศัยตารางจำแนกคุณค่าตามชนิดของอาหาร ที่มีผู้ทำไว้ (ในพาดนั้น มนุหลอง, 2523 : 150-157; และตารางแสดงคุณค่าอาหารไทยของ กองโภชนาการ กรมอนามัย 2527)

ตารางที่ 3 : จำนวนร้อยละในการได้รับอาหารหมวดหมู่ต่าง ๆ พิจารณาระดับครัวเรือนและ
เฉพาะเด็กได้รับ

ประเภท	ลักษณะการได้รับหมวดหมู่อาหาร	(ร้อยละ)
ครัวเรือน	ได้รับครบทุกหมู่อาหาร	77.3 (58)
	ขาดหมูไขมัน	12.0 (9)
	ขาดวิตามินและเกลือแร่	5.3 (4)
	ขาดไขมันและวิตามินและเกลือแร่	4.0 (3)
	ขาดโปรตีน	1.3 (1)
เด็ก	ได้รับครบทุกหมู่อาหาร	64.0 (48)
	ขาดไขมัน	18.7 (14)
	ขาดวิตามินและเกลือแร่	10.7 (8)
	ขาดไขมันและวิตามินและเกลือแร่	5.3 (4)
	ขาดโปรตีนและไขมัน	1.3 (1)

จากตารางที่ 3 จะพบว่าหมู่อาหารที่ขาดจะเป็นหมูไขมันมากที่สุดทั้งในระดับอาหาร
ในครัวเรือน และการพิจารณาที่เด็กได้รับ (ร้อยละ 16.0 และร้อยละ 25.3 ตามลำดับ)
ขณะเดียวกัน การขาดอาหารจำพวกวิตามิน และเกลือแร่ในเด็กจะพบมากกว่าในครัวเรือน กล่าว
คือ ในระดับครัวเรือนจะขาดหมู่อาหารนี้เพียงร้อยละ 9.3 แต่ในเด็กจะขาดอาหารหมู่นี้ถึง
ร้อยละ 16.0

ในการศึกษายังพบต่อไปอีกว่าในลักษณะของการขาดอาหารในหมู่ต่าง ๆ นั้น หาก
พิจารณาในทางกลับกันกรณีที่ได้รับอาหารจะได้รับจากอาหารประเภทใด ซึ่งได้จำแนกให้เห็นถึง
ร้อยละของประเภทอาหารที่ได้รับในหมู่ต่าง ๆ ทั้งในครัวเรือนและเด็ก ดังนี้

ตารางที่ 4 : ร้อยละของประเภทอาหารที่ได้รับในครัวเรือน และที่เด็กได้รับ

กรณี	หมู่อาหาร	ได้รับจากอาหารประเภท	(ร้อยละ)	
<u>ครัวเรือน</u>	โปรตีน	ไข่	37.3 (28)	
		เนื้อหมู	65.3 (49)	
		เบ็ด	1.3 (1)	
		ไก่	42.7 (32)	
		ถั่ว	24.0 (18)	
		เนื้อวัว / ควาย	29.3 (22)	
		ปลาหรือสัตว์น้ำ	58.7 (44)	
		อื่น ๆ (เช่น เลือดหมู)	5.3 (4)	
		ไขมัน	ไขมัน (กะทิ) มะพร้าว	22.7 (17)
			น้ำมันหมู/พืช	76.0 (57)
	เนย		1.3 (1)	
	คาร์โบไฮเดรต	ข้าว	100.0 (75)	
		แป้งต่าง ๆ (ทำขนม / อาหาร)	21.3 (16)	
		น้ำตาล (ขนม)	32.0 (24)	
		เส้นก๋วยเตี๋ยวและขนมจีน	42.7 (32)	
		เผือก / มัน	4.0 (3)	
		วิตามิน/เกลือแร่	ผลไม้ต่าง ๆ	44.0 (33)
		พืชผักใบเขียว	89.3 (67)	
	<u>เด็ก</u>	โปรตีน	ไข่	44.0 (33)
เนื้อหมู			64.0 (48)	
เบ็ด			1.3 (1)	
ไก่			25.3 (19)	
ถั่ว			16.0 (12)	

กรณี	หมู่อาหาร	ได้รับอาหารประเภท	(ร้อยละ)
เด็ก	โปรตีน	นม (แม่/ผง)	38.7 (29)
		เนื้อวัว / ควาย	14.7 (11)
		ปลาหรือสัตว์น้ำ	18.7 (14)
		อื่น ๆ (เลือดหมู, ตับ)	5.3 (4)
	วิตามินและเกลือแร่	ผลไม้ต่าง ๆ	41.9 (31)
		พืชผักใบสีเขียว	38.7 (29)
		นม (แม่/ผง)	38.7 (29)
	ไขมัน	(กะทิ) มะพร้าว	22.7 (17)
		น้ำมันหมู/พืช	38.7 (29)
		นม (แม่/ผง)	38.7 (29)
	คาร์โบไฮเดรต	ข้าว	92.0 (69)
		แป้ง (ทำขนม / อาหาร)	24.0 (18)
		น้ำตาล (ขนม)	36.0 (27)
		ก๋วยเตี๋ยว / ขนมจีน	38.7 (29)
		เผือก / มัน	1.3 (1)
		นม (แม่/ผง)	38.7 (29)

จากตารางที่ 4 พบว่า ในระดับครัวเรือน หมู่อาหารโปรตีนจะได้รับส่วนใหญ่จาก เนื้อหมู หรือร้อยละ 65.3 รองลงไปเป็นปลาหรือสัตว์น้ำ ร้อยละ 58.7 จำพวกไขมันส่วนใหญ่ได้จาก น้ำมันหมู/พืช คิดเป็นร้อยละ 76.0 รองลงไปเป็นจำพวกกะทิ (มะพร้าว) คิดเป็นร้อยละ 22.7 ; หมู่อาหารคาร์โบไฮเดรต ได้จากข้าวคิดเป็นร้อยละ 100.0 รองลงไปเป็นแป้งจากเส้นก๋วยเตี๋ยวและขนมจีน ร้อยละ 42.7 ; ส่วนหมู่วิตามินเกลือแร่ ได้รับจาก พืชผักใบสีเขียวมากที่สุดคือร้อยละ 89.3 รองลงไปคือ ผลไม้ต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 44.0

กรณีเมื่อพิจารณาที่เด็กได้รับ บปรากฏว่าหมวดหมู่โปรตีนส่วนใหญ่ได้รับจาก เนื้อหมู เช่นเดียวกัน (ร้อยละ 64.0) รองลงไปเป็นไข่ คิดเป็นร้อยละ 44.0 รองลงไปนม ร้อยละ

๓๘.๗ ; หมวกหมูไขมัน เด็กจะได้รับโดยส่วนใหญ่จากนม คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๗ และเป็นน้ำมันหมู /พืช ร้อยละ ๓๘.๗ รองลงไปเป็นจำพวกกะทิ (มะพร้าว) ร้อยละ ๒๒.๗

ขณะเดียวกัน หมวกหมูคาร์โบไฮเดรต ได้รับจากข้าวมากที่สุด คือร้อยละ ๑๒.๐ (ที่เหลืออีกร้อยละ ๘.๐ หมายถึงเด็กยังไม่ถึง ๓ เดือน จำนวน ๓ ราย และเด็กเกิน ๓ เดือน จำนวน ๓ ราย)

หากจะพิจารณาเด็ก ๓ รายหลังที่อายุ ๓ เดือนขึ้นไป พบว่ามีเด็กอายุ ๔ เดือน ๑ ราย, อายุ ๑ ขวบ ๑ ราย และอายุ ๑ ขวบ ๕ เดือน ๑ ราย ซึ่งไม่ได้กินข้าวทั้งวัน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒ (คิดจากเด็กที่อายุ ๓ เดือนขึ้นไป ซึ่งควรจะได้กินข้าวมี ๗๐ ราย จากเด็กทั้งหมดในตัวอย่าง ๗๕ ราย) ลักษณะดังกล่าวนี้ นับเป็นข้อสังเกตประการหนึ่งถึงการไม่ได้ให้ความสนใจต่อเด็กเท่าที่ควรในเรื่องอาหารการกินประจำวัน ในครัวเรือนบางครัวเรือน ดังพบเด็กไม่ได้กินข้าวทั้งวันถึง ร้อยละ ๔.๒ ดังกล่าว

หมวกหมูคาร์โบไฮเดรตนี้รองลงไปจากข้าว เด็กจะได้รับจากนมและแป้ง จากกล้วยเดี่ยว /ขนมจีน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๗ รองลงไปเป็นน้ำตาลจากขนมคิดเป็นร้อยละ ๓๖.๐

หมวกหมูวิตามินเกลือแร่ เด็กได้รับส่วนมากจากผลไม้ต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ รองลงไปเป็นนมและพืชผักใบสีเขียว ร้อยละ ๓๘.๗ ซึ่งในพืชผักใบสีเขียวพบว่า จะได้รับน้อยกว่าการดื่มเมื่อเทียบเคียงกับในระดับครัวเรือน กล่าวคือระดับครัวเรือนได้รับถึงร้อยละ ๘๑.๓ ส่วนเด็กได้รับจากประเภทนี้เพียงร้อยละ ๓๘.๗

๒.๔ การไม่นิยมรับประทานอาหารบางประเภทของสมาชิกในครัวเรือน

พบว่าการไม่นิยมรับประทานอาหารบางประเภทของสมาชิกในครัวเรือนจาก ๗๕ ครัวเรือน สามารถจำแนกประเภทคือ

ไม่นิยมรับประทานเนื้อวัว / ควาย	ร้อยละ	๑.๓	(๗)
ไม่นิยมรับประทานเนื้อหมู	ร้อยละ	๕.๓	(๔)
ไม่นิยมรับประทานปลาน้ำจืด	ร้อยละ	๑.๓	(๗)
ไม่นิยมรับประทานผักต่าง ๆ	ร้อยละ	๑๓.๓	(๑๐)
ไม่นิยมรับประทานเบ็ด	ร้อยละ	๑.๓	(๑)

ไม่นิยมรับประทานปลาร้า	ร้อยละ	1.3	(1)
ไม่นิยมรับประทานไข่	ร้อยละ	1.3	(1)
ไม่นิยมรับประทานกะทิ	ร้อยละ	1.3	(1)
ไม่นิยมรับประทานกบ	ร้อยละ	1.3	(1)
ไม่นิยมรับประทานไก่	ร้อยละ	2.6	(2)
ไม่นิยมรับประทานกะปิ	ร้อยละ	1.3	(1)
ไม่นิยมรับประทานเห็ด	ร้อยละ	1.3	(1)
ไม่นิยมรับประทานปลาทะเล	ร้อยละ	1.3	(1)

พบว่า ส่วนใหญ่จะไม่นิยมรับประทานผักต่าง ๆ ถึงร้อยละ 13.3 รองลงไปเป็นเนื้อวัว เนื้อควาย และปลาน้ำจืดร้อยละ 9.3 การไม่นิยมรับประทานอาหารบางประเภทดังกล่าวทั้งหมด ดังได้เสนอมานี้ เป็นเพราะไม่ชอบบริโภคเองโดยมีเหตุผลในด้านรสชาติ ไม่ใช่เรื่องคุณค่าอาหาร เช่น ให้คำตอบว่าไม่ชอบปลาเพราะคาว ไม่ชอบผักเพราะมีรสขม หรือไม่ชอบเฉย ๆ ไม่ถูกปาก ดังนี้เป็นต้น กรณีไม่ชอบกินเนื้อวัว ควาย พบว่ามีเพียงรายเดียวที่ให้เหตุผลว่า ไม่กินเพราะยึดถือ ความเชื่อ เจ้าที่ไม่กิน ซึ่งบอกว่าเป็นความเชื่อของคนจีน ที่เหลือไม่กินเพราะไม่ชอบกิน ดังกล่าว ข้างต้นไปแล้ว

ลักษณะการไม่นิยมรับประทานอาหารบางประเภทนี้จะส่งผลต่อการบริโภคอาหารในครัวเรือน เช่น พ่อ-แม่ไม่กินผักก็ย่อมจะส่งผลเด็กไม่กินผักด้วย ซึ่งพบเห็นโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่นิยมรับประทานอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ ซึ่งจะส่งผลเสียอย่างมาก เป็นภาวะที่ลดแหลมต่อการขาดอาหารหมู่สำคัญที่จำเป็นต่อร่างกายทั้งเด็กและผู้ใหญ่

2.5 การให้อาหารแก่ลูก พบว่าจำนวนมือของการให้อาหารแก่ลูกครบทั้งมือ เช้า-เที่ยง และเย็น มีจำนวนร้อยละ 84.0 (63) มีจำนวนถึงร้อยละ 16.0 (12) ที่ให้อาหารลูกเพียง 2 เวลา (เช้า-เย็น) โดยให้เหตุผลว่าเด็กไม่กิน และที่บ้านไม่กินอาหารกลางวัน เด็ก ๆ จะวิ่งเล่น และจะกินขนมบ้างหรือไม่ได้กินอะไรเลย จนกระทั่งเมื่อถึงมือ เย็นจึงจะรับประทานอาหารอีกทีหนึ่งหลังจากมือเช้า

2.6 การดูแลเด็กเวลากินอาหาร พบว่า แม่เด็ก เป็นผู้ดูแลเองร้อยละ 76.0 (57) ที่เหลือร้อยละ 24.0 (18) ให้คนอื่นดูแล เช่น ญาติ หรือพี่ ๆ ของเด็ก หรือจ้างเลี้ยง หรือ เด็กช่วยตนเองโดยสามารถจำแนกกลุ่มดังนี้ :-

(คิดเทียบร้อยละ จาก 75 ราย)

ให้พี่ของเด็กดูแล	ร้อยละ 2.6 (2)
ให้ญาติ เช่น ย่า ยาย ป้า น้า อา ดูแล	ร้อยละ 17.3 (13)
จ้างคนข้างบ้านเลี้ยง และดูแล	ร้อยละ 1.3 (1)
รับบริการการดูแลจากมูลนิธิ เด็กอ่อนในสลัม	ร้อยละ 1.3 (1)
เด็กช่วยตนเอง	ร้อยละ 1.3 (1)

จะเห็นว่าโดยส่วนใหญ่การให้คนอื่นดูแล มักจะให้ญาติช่วยดูแล ทั้งนี้เป็นอีกลักษณะหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน และมีญาติพี่น้องบริเวณบ้านใกล้เคียง ตลอดจน บางครัวเรือนจะมีหลายครอบครัว อยู่รวมในครัวเรือนเดียวกันจึงมักจะให้คนแก่หรือญาติที่อยู่บ้าน ช่วยดูแลลูกแทน เมื่อตนเองออกไปทำงานนอกบ้าน

2.7 การเตรียมและประกอบอาหารในครัวเรือน

พบว่า ในด้านการเตรียมอาหารและประกอบอาหารนั้น ด้านความสะดวก ในการล้างผัก ล้างเนื้อ จะมีการล้าง 3 ครั้งขึ้นไป ร้อยละ 44.0 (33) ซึ่งกรณีผักต่าง ๆ พบว่า ไม่มีการแช่ล้างทั้หมดเลย เพียงแต่ใช้การล้าง 3 ครั้ง ดังกล่าวด้วยน้ำประปา ส่วนที่เหลือจะ ล้างเพียง 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 56.0 (42) ซึ่งพบว่ามีมากกว่าประเภทแรกดังกล่าว

กรณีการใช้ เครื่องปรุงประเภทผงชูรส พบว่า มีครัวเรือนที่ไม่ใช้เลย เพียงร้อยละ 4.0 (3 ราย) ที่เหลืออีกร้อยละ 90.7 (68) ใช้ผงชูรสเป็นประจำ และร้อยละ 5.3 (4) จะ ใช้บ้างเป็นบางครั้ง (โดยประมาณ สัปดาห์ละ 4-5 ครั้ง)

ในการ บริโภคเนื้อกึ่งสุกกึ่งดิบ ประเภทพว้า/ลาบ/ก้อย พบว่า ร้อยละ 88.0 (66) จะไม่นิยมรับประทาน หรือไม่มีเลย ที่เหลืออีกร้อยละ 12.0 (9) จะรับประทานโดยประมาณ 3 ครั้ง/เดือน ขึ้นไป ลักษณะการนิยมรับประทานอาหารจำพวกนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการนำเอาวัฒนธรรมการกินจากภูมิลำเนาเดิมติดตัวมาปฏิบัติ เช่น ชาวอีสานที่นิยมกินอาหารจำพวกนี้ ตลอดจนในชุมชนแออัดคลองเตย มีชาวอีสานโดยประมาณถึงร้อยละ 40 อย่างไรก็ตามก็จะมีบริโภค ในเฉพาะกลุ่มพ่อ-แม่ หรือผู้ใหญ่เท่านั้น เด็กตลอดจนวัยรุ่นจะไม่นิยมรับประทานตามแบบอย่าง วัฒนธรรมเดิมของพ่อ-แม่

นอกจากการพิจารณาความสะอาดในการประกอบอาหาร การใช้เครื่องปรุง และประเภทการทำให้สุกของอาหารดังกล่าวแล้ว ได้พิจารณาถึงการบาดเจ็บของอาหารสำเร็จ ที่ซื้อมารับบริโภคในครัวเรือนด้วย ดังที่ได้พบแล้วจากข้อมูลที่เคย เสนอว่าครัวเรือนในชุมชนนิยมซื้ออาหารจากร้านค้าอาหารสำเร็จโดยซื้ออาหารสำเร็จมารับประทาน เป็นจำนวนร้อยละ ถึง 29.3 ขณะเดียวกันเมื่อสอบถามข้อมูลการบาดเจ็บของอาหารสำเร็จพบว่า มีการบาดเจ็บจากที่แม่บ้านเคยพบ เมื่อคิดจากแม่บ้านทั้งหมดถึงร้อยละ 14.7 (11) ซึ่งจะมีทั้งลักษณะซื้อมาแล้วกินไม่ได้เลย และซื้อมาแล้วเก็บไว้ได้ไม่นานจะบาดเจ็บง่ายต้องรีบรับประทานให้หมดไป เลยทีเดียว หากเก็บไว้จะบาดเจ็บ

จากข้อมูลข้างต้นจะ เห็นว่าลักษณะการ เตรียมอาหาร/การประกอบอาหารยังมีลักษณะที่ไม่พึงประสงค์อยู่พอสมควรนั่นคือ มีการล้างผักล้างเนื้อในการ เตรียมอาหาร เพียง 1-2 ครั้ง ถึงร้อยละ 56.0 มีการใช้เครื่องปรุงประเภทผงชูรสถึงร้อยละ 96.0 มีการนิยมบริโภคเนื้อประเภทกึ่งสุกกึ่งดิบ ร้อยละ 12.0 และท้ายสุด การซื้ออาหารสำเร็จ/แม่บ้านที่เคยพบอาหารสำเร็จบาดเจ็บมีถึงร้อยละ 14.7 ดังกล่าว

กรณีการใช้เตาในการประกอบอาหาร แม่บ้านจะใช้เตาแก๊ส ร้อยละ 32.0 (24) และจะเป็นเตาใช้ถ่าน/ฟืน ร้อยละ 68.0 (51) ซึ่งลักษณะการใช้เตานี้เป็นการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจในครัวเรือนในชุมชนประการหนึ่ง ทั้งนี้มีการใช้เตาถ่าน/ฟืนถึงร้อยละ 68.0 ในขณะที่สภาพบ้านเรือนอยู่อย่างแออัด อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ลักษณะดังกล่าวสืบเนื่องมาจากภาวะความบีบคั้นทางรายได้หรือฐานะเศรษฐกิจในครัวเรือนทำให้ต้องใช้เตาถ่าน/ฟืน เป็นจำนวนมากดังกล่าว

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.8 การให้นมบุตร

พบว่าแม่เด็กที่ไม่เคยให้นมแม่เลยถึงร้อยละ 20.0 (15 ราย) แบ่งเป็นเลี้ยงลูกด้วยนมผงแทน ร้อยละ 17.33 (13 ราย) เลี้ยงลูกด้วยนมชั้นหวานแทนร้อยละ 2.6 (2 ราย)

กรณีที่ไม่ให้นมแม่แก่ลูกนี้ให้เหตุผลว่า

ร้อยละ 73.33 (11 รายใน 15 ราย) ต้องไปทำงาน

ร้อยละ 26.66 (4 รายใน 15 ราย) แม่เด็กสุขภาพไม่ดี น้ำนมไม่มี
หรือมีน้อย

ที่เหลือร้อยละ 80.0 ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สามารถจำแนกได้ดังนี้ :-

เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุติ ร้อยละ 37.3 (28)

เลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว เปลี่ยนเป็นนมผง ร้อยละ 36.0 (27)

เลี้ยงลูกด้วยนมแม่แล้ว เปลี่ยนเป็นนมชั้นหวาน ร้อยละ 6.6 (5)

กรณีแม่เด็กที่ให้นมลูกด้วยนมชั้นหวานทั้ง 7 ราย (ร้อยละ 9.2) นี้ เมื่อสอบถามความเข้าใจจะทราบว่านมชั้นหวานมีโทษ แต่ไม่ทราบรายละเอียดมีโทษอย่างไร นอกจากนั้นจากประสบการณ์การเลี้ยงดู แม่เด็กพิจารณาว่าเด็กอ้วนดีเหมือน ๆ กับเลี้ยงนมประเภทอื่น และราคาถูก

ในกรณีข้อมูลการให้นมแม่โดยเฉลี่ยคิดรวมทั้งหมด 75 ราย ในตัวอย่างพบว่า มีการให้นมแม่โดยเฉลี่ย 7.76 เดือน ; มีการให้นมแม่นานกว่าหรือเท่ากับ 6 เดือน ร้อยละ 48.0 (36) ที่เหลือร้อยละ 52.0 (39) จะให้นมแม่น้อยกว่า 6 เดือน

จากข้อมูลพบว่า แม่เด็กให้ลูกกินหัวนมหรือนมเหลืองถึงร้อยละ 73.33 (58 ราย ใน 75 ราย) จะมีเพียงร้อยละ 22.66 (17) ที่ไม่ให้ลูกกินนมดังกล่าว

ในการให้หัวนมหรือนมเหลืองนี้พบว่าจากแม่เด็กจำนวน 60 รายที่ให้นมแม่จะให้นมเหลืองแก่ลูกด้วยเหตุผลเพราะหอมและน่า ถึงร้อยละ 91.6 (55) ให้เพราะว่ากินได้ ร้อยละ 5.0 (3) ขณะเดียวกัน มีจำนวนถึงร้อยละ 3.33 (2) ที่ไม่ให้ลูกกิน เพราะกลัวเด็กท้องเสีย

2:9 กรณีน้ำดื่มในครัวเรือน พบว่าจะใช้น้ำโพลาลิส และน้ำดื่มถึงร้อยละ 62.7 (47 ราย) อีกร้อยละ 37.3 (28) ใช้น้ำประปา เป็นน้ำดื่ม

2.10 การเก็บถนอมอาหาร มีการซื้ออาหารมาเก็บถนอมโดยการแช่ตู้เย็น เพียง ร้อยละ 17.3 (13) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 82.7 (62) จะไม่มีการ เก็บถนอมอาหารเลย กล่าวคือ จะประกอบอาหารหรือซื้ออาหารสำเร็จมารับประทาน หาก เหลือ เก็บก็จะอาศัยวิธีการเก็บเข้าตู้กับข้าวเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่นิยม เหลือ เก็บดังกล่าว

(พบว่า มีตู้เย็นคิด เป็นร้อยละ 18.6 (14 ราย จาก 75 ราย)

2.11 การให้ความสำคัญต่ออาหาร

การให้ความสำคัญ เรื่องการประกอบอาหารสด โดยปรุงกินเองพบว่า ร้อยละ 96.0 (72) คิดว่าเป็นเรื่องจริงที่จะได้อาหารที่มีคุณค่าอาหารมากกว่าการซื้ออาหารสำเร็จรับประทาน มีเพียงร้อยละ 4.0 (3) เท่านั้นที่คิดว่าไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ อาหารสำเร็จหรืออาหารสดก็ได้คุณค่าอาหารเหมือน ๆ กัน ทั้งนี้ในกลุ่มแรกที่เชื่อว่าจริงนั้น ให้เหตุผลว่า เป็นเพราะสามารถเลือกอาหารได้สดและสะอาดกว่า นอกจากนั้นสามารถนำมาประกอบอาหารได้ ร้อยกว่าและเลือกประกอบอาหารได้ตามความพอใจทำให้รับประทานอาหารได้มาก

ในกรณีการให้ความสำคัญในการเลือกอาหารที่มีคุณค่าต่อ เด็ก แม่บ้านจะเลือกอาหารที่มีคุณค่าให้เด็กทุกครั้ง กล่าวคือ สนใจเลือกอาหารที่คิดว่ามีคุณค่ามีวิตามินให้เด็กรับประทาน คิดเป็นร้อยละ 52.0 (39) ร้อยละ 29.33 (22) จะเลือกให้เป็นบางครั้ง/และไม่ได้สนใจเรื่องนี้เลย คิดเป็นร้อยละ 18.66 (14)

2.12 การใช้ภาชนะในการใส่อาหารบริโภค

การพิจารณาภาชนะที่ใส่อาหารบริโภคพบว่า ร้อยละ 52.0 (39) จะใช้จานกระเบื้องเพียงอย่างเดียว ; ร้อยละ 18.7 (14) จะใช้จานกระเบื้อง, จานพลาสติก และจานสังกะสีรวมกัน ขณะเดียวกัน การใช้จานสังกะสีและจานกระเบื้องมีถึงร้อยละ 25.3 (19) จะมีครัวเรือนที่ใช้จานสังกะสีและจานพลาสติก ร้อยละ 4.0 (3)

พบว่าการใช้จานพลาสติกและสังกะสีตั้งข้อมูลข้างต้น มีมากถึงร้อยละ 48.0 (36)

2.13 ลักษณะการบริโภคและข้อห้าม

ในลักษณะการบริโภคอาหารในครัวเรือน พบข้อมูลดังนี้คือ จะบริโภคอาหารพร้อมเพรียงกันทั้งพ่อแม่ลูกโดยส่วนใหญ่ซึ่งจะเป็นมือ เข้า-เย็น พบว่าลักษณะนี้มีมากถึงร้อยละ

58.7 (44) ขณะเดียวกันอีกร้อยละ 41.3 (31) จะเป็นลักษณะต่างคนต่างกิน กล่าวคือ พ่อและแม่ จะรับประทานอาหารไม่พร้อมกัน กรณีลูก หากยังเล็กอยู่ (ประมาณ 2 ขวบลงไป) แม่เด็กจะป้อนอาหารลูกก่อนหรือให้ญาติช่วยป้อน และแม่เด็กจะรับประทานอาหารภายหลัง (เข้า-เที่ยง-เย็น)

กรณีการบริโภคอาหารในครัวเรือนไม่พร้อม เหยียงกันนี้ มีเหตุผลคือ เรื่องของอาชีพที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จะมีเวลาออกและเข้าบ้านไม่พร้อมกัน ประกอบทั้งอาชีพในชุมชนแออัด คลองเตย จะพบได้มากคือ กรรมกรในการทำเรือซึ่งงานจะไม่แน่นอนในเรื่องเวลา งานจะมีบ้าง ไม่มีบ้าง เรื่องของเวลาในการบริโภคอาหารในครัวเรือน จึงไม่พร้อมเหยียงกัน ทั้งนี้พบว่า ลักษณะดังกล่าวพบอยู่โดยทั่วไป

ในการบริโภคอาหารนั้น พบว่ามีการห้ามบริโภคอาหารบางประเภท ซึ่งพบจากข้อมูลมีถึงร้อยละ 33.3 (25) ที่มีข้อห้าม (อาหารแสลง) มากกว่า 4 ประเภท อีกร้อยละ 66.70 (50) มีข้อหำน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 ประเภท ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาจำนวนเฉลี่ยของการมีข้อห้ามดังกล่าวพบว่า มีข้อห้ามมากถึงเฉลี่ย 3.28 ประเภท ทั้งนี้ได้จำแนกให้เห็นถึงประเภทของอาหารในการห้าม ดังนี้ :-

ตารางที่ 6 : แสดงการจำแนกร้อยละประเภทของการห้ามบริโภคอาหารจากครัวเรือนทั้งหมด

อาหารที่ห้าม	เมื่อใด	ร้อยละ	เหตุผล (ถ้ามี)
<u>เด็ก</u>			
ปลาทุกประเภท	เด็กต่ำกว่า 1 ปี หรือพูด คำว่าปลาไม่ได้	18.7 (14)	เด็กจะเป็นชาง, ตาลขโมย
<u>แม่เด็ก</u>			
อาหารมันต่าง ๆ เช่น หมู/น้ำมัน ฯลฯ และ อาหารเย็น ๆ เช่น น้ำแข็ง, แดงไม ฯลฯ	ท้อง	2.66 (2)	เด็กจะเป็นไข และ คลอคยาก
อาหารมันต่าง ๆ	ท้อง	1.3 (1)	เด็กจะเป็นไข
มะพร้าว/อาหารทะเล	ท้อง	1.3 (1)	จะคลอคยาก
หน่อไม้	ท้อง	1.3 (1)	-
อาหารทะเล/ไก่ดำ	ท้อง	1.3 (1)	-

อาหารที่ห้าม	เมื่อใด	ร้อยละ	เหตุผล (ถ้ามี)
ปลาช่อนท้องลาย	ท้อง	1.3 (1)	กินแล้ว เวียนศีรษะ อาจถึงตาย
เนื้อ	ท้อง	1.3 (1)	เนื้อมีความ เด็ทจะ ควาด้วย
ไข่	คลอดใหม่ ๆ	36.0 (27)	จะเป็นแผล เป็น/ แผลเป็นหนองหายยาก /บาดลึกจะไม่เข้าอู่
เนื้อวัว / ควาย	คลอดใหม่ ๆ	26.7 (20)	แผลจะอักเสบและคัน
แกงผักชี เหล็ก	คลอดใหม่ ๆ	24.0 (18)	จะเป็นตุ่ม เป็นผื่นคัน
อาหารทะเล	คลอดใหม่ ๆ	24.0 (18)	แผลจะคัน
หน่อไม้	คลอดใหม่ ๆ	28.0 (21)	แผลจะอักเสบ
อื่น ๆ	คลอดใหม่ ๆ	36.0 (27)	

หมายเหตุ : อื่น ๆ เช่น ผักชะอม (แม่เด็กจะไม่แข็งแรง) ปลากระบอง หัวหมู (จะเป็น
โทก) ไข่ น้ำเย็น ปลากระเบน ข้าวเหนียว ปลาร้า มะระ เบ็ด
ขนมจีน ข้าวเหนียวดำ ปลาไหล (บาดลึกจะไหล) ปลาสร้อย แกงส้ม
(แผลจะอักเสบ) น้ำพริกปลาหู ขนมหวาน (แผลจะขึ้นหายยาก) กล้วย
(จะทำให้เลือดคั่งค้าง)

อาหารทะเล	ห้ามแม่เด็กรับประทานใน ระยะให้นมลูก กรณีลูกป่วย	5.3 (4)	เด็กจะไข้ไม่ลด
ถั่วออกและถั่วคัม	ห้ามแม่เด็กรับประทานใน ระยะให้นมลูก กรณีลูกป่วย	5.3 (4)	เด็กจะท้องเสีย

อาหารที่ห้าม	เมื่อใด	ร้อยละ	เหตุผล (ถ้ามี)
ผักชะอม	ห้ามแม่เด็กรับประทานใน ระยะให้นมลูก กรณีลูกป่วย	1.3 (1)	-
ขนมจีน	ห้ามแม่เด็กรับประทานใน ระยะให้นมลูก กรณีลูกป่วย	2.7 (2)	-
เบ็ด	ห้ามแม่เด็กรับประทานใน ระยะให้นมลูก กรณีลูกป่วย	1.3 (1)	-
อื่น ๆ	ห้ามแม่เด็กรับประทานใน ระยะให้นมลูก กรณีลูกป่วย	12.0 (9)	-

หมายเหตุ : อื่น ๆ หมายถึง ผลไม้รสเปรี้ยว ปลา ร้า หน่อไม้ ใก่ แกงต่าง ๆ อาหาร
เย็น เช่น น้ำเย็น ผลไม้จำพวกแตงโม/มันแกว/ฝรั่ง/ลำไย แกงผักชีเหล็ก
ข้าวเหนียว ถั่วฝักยาว

เด็กและผู้ใหญ่ทั่ว ๆ ไป

อาหารทะเล	เวลาเด็กหรือผู้ใหญ่ป่วย	10.7 (8)	อาการไข้จะกำเริบ
พืชหรือผลไม้ต่าง ๆ	เวลาเด็กหรือผู้ใหญ่ป่วย	17.3 (13)	-
อื่น ๆ	เวลาเด็กหรือผู้ใหญ่ป่วย	21.3 (16)	-

(พืช/ผลไม้ต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด ฝรั่ง ลำไย ตะมุค มะกอก มันแกว กล้วยหอม
แตงโม ถั่วฝักยาว ผักชีเหล็ก หน่อไม้ ข้าวเหนียว ชะอม ถั่วงอก ผลไม้รสเปรี้ยวต่าง ๆ เช่น
มะม่วง ฯลฯ)

หมายเหตุ : อื่น ๆ ได้แก่ เนื้อวัว / ควาย ปลา ร้า เบ็ด ขนมจีน ไข่ อาหารมัน เช่น
หมู แกงต่าง ๆ ใก่ น้ำเย็น ฯลฯ

2.14 อาหารสำหรับเด็ก

การให้อาหารเสริมแก่เด็กพบว่า มีร้อยละ 44.0 (33) ที่ให้อาหารเสริมมากกว่าหรือเท่ากับ 4 ครั้ง/เดือน จะมีการให้น้ำเต้าปู้แก่เด็กเป็นอาหารเสริมร้อยละ 38.7 (29) มีการให้น้ำนมถั่วเหลืองประเภทบรรจุขวดน้ำอัดลม หรือนมถั่วเหลืองบรรจุกล่อง ร้อยละ 18.7 (14) ประเภทมกล่องมีการให้ร้อยละ 17.3 (13) และอื่น ๆ อีกมีจำนวนร้อยละ 9.3 (7) (จำพวกข้าวโอ๊ตเสริมแก่เด็กอ่อน)

กรณีการให้อาหารเสริมแก่เด็กทารก พบว่า แม่แม่เด็กจะทราบถึงภาวะให้ข้าวบด และกล้วยบด เมื่อเด็กอายุ 3 เดือนขึ้นไป เป็นจำนวนถึงร้อยละ 84.0

แต่การปฏิบัติตามความรู้นี้มีเพียงร้อยละ 13.3 (10) เท่านั้น กล่าวคือจะบดอาหารเสริมก่อน 3 เดือน ถึงร้อยละ 86.6 (65) เนื่องจากเหตุผลที่แม่เด็กกลัว เด็กจะไม่อิ่มท้อง และเด็กจะไม่ ร้องงอแงหากบดให้อิ่มท้องดังกล่าว อีกทั้งเป็นการกระทำตามเพื่อนบ้าน และความนิยมตั้งแต่บรรพบุรุษที่บดอาหารเสริม เด็กก่อน 3 เดือน และเด็กไม่มีการ เจ็บป่วยรุนแรงให้เห็นชัดเจน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงแม่เด็กขาดความเข้าใจในการให้อาหารเสริมแก่เด็กประการหนึ่ง

ในการเลี้ยงดูเด็กพบว่า การให้เงินเด็กซื้อขนมหรือการซื้อขนมให้เด็ก นั้น โดยเฉลี่ยจะหมดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เฉลี่ย 7.24 บาท/วัน/คน ลักษณะการใช้จ่ายเงินจะเป็นลักษณะซื้อให้เด็ก ร้อยละ 54.7 (41) เด็กเอาเงินไปซื้อกินเอง ร้อยละ 33.3 (25) จะมีเพียงร้อยละ 12.0 (9) เท่านั้นที่ไม่ได้ใช้จ่ายเงินส่วนนี้เนื่องจากเด็กยังเล็ก (อายุต่ำกว่า 7 เดือน)

ขณะเดียวกันประเภทของขนม เมื่อพิจารณาจากเด็กที่กินขนม 66 ราย พบว่า โดยส่วนใหญ่เด็กจะกินขนมถูละ 1-2 บาท เป็นขนมเด็กขายทั่ว ๆ ไป

หมายเหตุ

ระยะห่างจากร้านขายขนมเด็กโดยเฉลี่ยคิดเป็น 29.0 เมตร โดยจำแนกได้ดังนี้ คือ :-

ครัวเรือนที่มีระยะห่างจากร้านขายขนมเด็กมากกว่าหรือเท่ากับ 30 เมตร มีจำนวนร้อยละ 21.3 (16) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 78.7 (59) ครัวเรือนจะมีระยะห่างจาก

ร้านขายขนมเด็กน้อยกว่า 30 เมตร จะเห็นว่าโดยส่วนใหญ่ครัวเรือนจะอยู่ใกล้ร้านขายขนม เด็กดังกล่าว

การเตรียมอาหารให้เด็ก พบว่า มีแม่เด็กที่เตรียมอาหารให้เด็ก มากกว่าหรือเท่ากับ 1 ครั้ง/วัน ร้อยละ 68.0 (51) อีกร้อยละ 32.0 (24) ไม่ได้มีการเตรียมให้เด็กเลย จะเป็นลักษณะรับประทานอาหารเหมือน ๆ ผู้ใหญ่ หรือครัวเรือนรับประทาน เช่นโต เด็กก็จะได้รับเช่นนั้น ไม่มีการจัดเตรียมอาหารให้เป็นพิเศษ ส่วนกรณีที่มีการจัดเตรียมอาหารให้เด็กนั้น แม่เด็กจะเน้นไปที่อาหารรสจืด เช่น ต้มจืดหมู ต้มจืดเลือดหมู ต้มจืดเต้าหู้ใส่ผักตำลึง โจ๊กหมูหรือไก่ ไข่ ผัดผักกะหล่ำปลีใส่หมู ผัดผักกาดขาวใส่หมู เป็นต้น

3. ข้อมูลอื่น ๆ (ในครัวเรือน)

3.1 การเจ็บป่วยของเด็ก

จากข้อมูลจะพบว่า เด็กที่สุขภาพร่างกายเจ็บป่วยน้อยครั้งคือ 0.5 ครั้ง/เดือน ลงไปมีจำนวนร้อยละ 53.4 (40) ที่เหลืออีกร้อยละ 46.6 (35) คือเจ็บป่วย 1 ครั้ง/เดือนขึ้นไป

ในการเจ็บป่วยของเด็กนั้น โรคที่เด็กเคยเป็นตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันพบว่า

โรคหวัด คัดเป็นร้อยละ	56.0 (42)
เป็นไข้ตัวร้อน/ไข้หวัด คัดเป็นร้อยละ	82.7 (62)
ท้องเสีย คัดเป็นร้อยละ	60.0 (45)
อื่น ๆ คัดเป็นร้อยละ	28.0 (21)

(อื่น ๆ ได้แก่ ตาอักเสบ หัด หนองใน หอบ ปอดชื้น ปอดบวม ท้องผูก ผื่นคัน ไข้เลือดออก)

เมื่อสอบถามถึงโรคที่เด็กเป็นส่วนใหญ่ พบว่า เด็กจะเป็นโรค

โรคตัวร้อน เป็นไข้/ไข้หวัด ร้อยละ	45.4 (34)
หวัด/น้ำมูก ร้อยละ	41.3 (31)
ท้องเสีย ร้อยละ	8.0 (6)
อื่น ๆ ร้อยละ	5.3 (4)

กรณีโรคประจำตัวของเด็ก พบว่า เด็กไม่มีโรคประจำตัวเลยถึงร้อยละ 93.3 (70) โรคหอบหืดร้อยละ 5.3 (4) และโรคเกี่ยวกับหัวใจ ร้อยละ 1.3 (1)

3.2 สถานพยาบาล ระยะห่างของสถานพยาบาลที่แม่เด็กนิยมพาเด็กไปรับการรักษา เวลาเจ็บป่วยเฉลี่ยแล้วห่างจากครัวเรือน 1,182 เมตร

ทั้งนี้สถานรักษาพยาบาลที่นิยมพาเด็กไปรับการรักษาจะจัดแบ่งได้คือ

คลินิกแพทย์	ร้อยละ	48.0 (36)
สถานีอนามัย (ศูนย์ 41)	ร้อยละ	40.0 (30)
โรงพยาบาล	ร้อยละ	10.7 (8)
ซื้อยากินเอง	ร้อยละ	1.3 (1)

3.3 อาชีพและรายได้

รายได้ ในครอบครัว คิดเฉลี่ยเป็น 3,229.33 บาท/เดือน ซึ่งพบว่ามีการมีครอบครัวที่มีรายได้น้อยกว่ารายได้เฉลี่ยนี้ถึงร้อยละ 54.7 (41)

ในการสอบถามถึงการมีปัญหาเรื่อง ภาวะการเงินในการซื้ออาหารให้เด็ก พบว่าร้อยละ 13.3 (10) ที่มีปัญหาเรื่องนี้ ทั้งนี้แก้ปัญหาโดยหยิบยืมเพื่อนบ้าน 5 ราย หยิบยืมญาติพี่น้อง 1 ราย อดหรือกินแต่น้อย 4 ราย

อาชีพ ของแม่เด็กจัดแบ่งเป็นอาชีพที่ต้องไปทำนอกร้านร้อยละ 24.0 (18) ที่เหลืออีกร้อยละ 76.0 (57) เป็นแม่บ้าน (อยู่บ้าน)

กรณี จำแนกลักษณะอาชีพ จะพบข้อมูลดังนี้ :-

แม่บ้าน	ร้อยละ	76.0 (57)
ค้าขาย	ร้อยละ	9.3 (7)
เก็บขยะ	ร้อยละ	2.7 (2)
กรรมกร (อยู่เรือ)	ร้อยละ	6.6 (5)
ลูกจ้างในร้านอาหาร	ร้อยละ	1.3 (1)
เย็บผ้าในโรงงาน	ร้อยละ	1.3 (1)
อื่น ๆ	ร้อยละ	2.7 (2)

(อื่น ๆ เช่น ก่อสร้าง, โรงงานกะทะ)

3.4 ระดับการศึกษาและความรู้เสริมของแม่ เด็ก

แม่เด็กจะมีระดับการศึกษาสูงกว่าหรือเท่ากับ ป.4 (หรือ ป.6 ปัจจุบัน) มีมากถึงร้อยละ 78.7 (59) กรณีการได้รับความรู้เสริมเกี่ยวกับอนามัยแม่และเด็ก หรือเรื่องโภชนาการทั่ว ๆ ไป พบว่า มีแม่เด็กที่ได้รับความรู้เสริมเหล่านี้ 6 ครั้ง/ปี ขึ้นไป ร้อยละ 18.7 (14) ขณะเดียวกัน จำนวนร้อยละ 81.3 (61) ที่ได้รับความรู้เสริมนี้น้อยกว่า 6 ครั้ง/ปี

ในการพิจารณาเรื่องที่ได้รับการความรู้เสริมสามารถจำแนกได้ว่าแม่บ้านเคยรับความรู้ ในเรื่องต่าง ๆ จำแนกร้อยละดังนี้ :-

เรื่องเกี่ยวกับการบำรุงครรภ์	ร้อยละ 33.33 (25)
เรื่องเกี่ยวกับการให้อาหารเสริมแก่เด็ก	
และการบำรุงเด็ก	ร้อยละ 84.0 (63)
เรื่องเกี่ยวกับการให้วัคซีน	ร้อยละ 38.7 (29)
เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	ร้อยละ 81.3 (61)
อื่น ๆ	ร้อยละ 13.3 (10)
(อื่น ๆ เช่น การออกกำลังกาย การอาบน้ำเด็ก การใช้ยา การส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี การรักษาความสะอาด)	

ในการได้รับความรู้เสริมดังกล่าวข้างต้น จากข้อมูลพบว่า แหล่งในการได้รับความรู้ แบ่งแยกดังนี้ :-

โรงพยาบาลจุฬา	ร้อยละ 57.3 (43)
โรงพยาบาลราชวิถี	ร้อยละ 16.0 (12)
โรงพยาบาลเด็ก	ร้อยละ 1.3 (1)
โรงพยาบาลตำรวจ	ร้อยละ 12.0 (9)
โทรทัศน์	ร้อยละ 13.3 (10)
วิทยุ	ร้อยละ 1.3 (1)
เจ้าหน้าที่จากอนามัยมาแนะนำ	ร้อยละ 1.3 (1)
อื่น ๆ	ร้อยละ 18.7 (14)

(โรงพยาบาลวชิรพยาบาล โรงพยาบาลในต่างจังหวัด สถานีอนามัย

ศูนย์ 41 หนังสือและเอกสาร โรงพยาบาลเลิดลิน)

3.5 ครัวเรือน

สมาชิกในครัวเรือน ทั้งนี้หากพิจารณาเฉพาะพ่อ แม่ ลูก แล้วพบว่ามีจำนวนเฉลี่ย 4.25 คน หรือมีลูกเฉลี่ย 2.25 คนในแต่ละครัวเรือน

สถานภาพสมรส โดยส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรส (อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน พ่อ แม่ ลูก ไม่ได้หมายถึงการจดทะเบียนสมรสอย่างเดียว) มีจำนวนร้อยละ 93.3 (70)

สถานภาพแม่หม้าย ร้อยละ 1.3 (1)

สถานภาพแยกกันอยู่ ร้อยละ 5.3 (4)

(กรณีแยกกันอยู่สามีส่งเงินให้เป็นบางครั้งหรือไม่มีเลย)

การแต่งงานในครัวเรือน เกี่ยวกับเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก พบว่าประเภทภรรยาเลี้ยงลูกอยู่บ้านอย่างเดียวมีถึงร้อยละ 73.3 (55) ภรรยาและสามีอยู่บ้านเลี้ยงลูก และค้าขายในบ้านไปด้วยมีร้อยละ 2.7 (2) ภรรยาและสามีทำงานนอกบ้าน ลูก ๆ ให้ญาติเลี้ยงมีร้อยละ 21.3 (16) และภรรยาและสามีทำงานนอกบ้าน ลูก ๆ จ้างให้เพื่อนบ้านและมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมเลี้ยง ร้อยละ 2.7 (2)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าแม่เด็กที่แม่เด็กไม่ได้ดูแลเองถึงร้อยละ 24.0 (18)

ในการพิจารณาสมาชิกในครัวเรือน พบว่ามีสมาชิกเฉลี่ย เป็น 7.33 คน หากพิจารณาในครัวเรือนมีทั้งพ่อ แม่ ลูก และลักษณะมีญาติ ๆ หรือคนอื่น ๆ อยู่ด้วย

เมื่อพิจารณาอำนาจในการตัดสินใจในครัวเรือนพบว่า

พ่อ/แม่ของสามีหรือภรรยาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในครัวเรือน ร้อยละ 26.7 (20)

สามีเป็นผู้ตัดสินใจ ร้อยละ 37.3 (28)

ภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจ ร้อยละ 6.7 (5)

สามีและภรรยาเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ ร้อยละ 29.3 (33)

ลักษณะครัวเรือน

จัดเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) หรือมีเพียงพ่อ/แม่/ลูก คิดเป็นร้อยละ 73.3 (55) ; กรณีแม่หม้ายคือมีเพียงลูกและแม่ รวมอยู่ในนี้ด้วยจำนวน 1 ครอบครัว หรือร้อยละ 1.3

จัดเป็นครอบครัวขยาย (Extended family) หรือมีสมาชิกที่อาวุโส เช่น พ่อ/แม่ สามีหรือภรรยาอยู่ด้วย และมีอำนาจในการตัดสินใจในบ้านคิดเป็นร้อยละ 26.7 (20) จากครอบครัวขยาย จำนวนร้อยละ 26.7 (20 ราย) นั้น พบว่ามีลักษณะ พ่อ/แม่/ลูก อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของสามี หรือภรรยาโดยพ่อแม่ของสามี/ภรรยาจะมีอำนาจในบ้าน ใช้ทรัพย์สินในเครื่องใช้ในบ้านร่วมกัน ช่วยกันประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวทั้งหมด ซึ่งลักษณะนี้มีจำนวน 16 ราย หรือร้อยละ 21.3 ส่วนอีก 4 รายที่เหลือ หรือร้อยละ 5.3 จะเป็นลักษณะแยกทางกับสามี และภรรยา กลับเข้ามาอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของคนพร้อมกับลูก ส่วนสามีก็ได้ส่งเสียแต่อย่างใด ซึ่งลักษณะนี้ผู้ศึกษาจัดให้เป็นครอบครัวขยาย เช่นเดียวกัน เพราะเท่ากับแม่ เด็กนำลูกมาอยู่ในครอบครัวเดิมของตน อำนาจในครอบครัวตกอยู่ที่พ่อและแม่ ซึ่งน้อง ๆ และพี่ ๆ ของแม่ เด็กจะอาศัยอยู่ในบ้านนี้ด้วยประการหนึ่ง

3.6 การดูแลเด็กและสุขปฏิบัติในครัวเรือน

พบว่าในเรื่องของการดูแลเด็กในเรื่องการอาบน้ำ ทำความสะอาดประจำวันแก่เด็ก ร้อยละ 86.7 (65) ที่แม่เด็กจะดูแลให้ลูกเป็นประจำ อีกร้อยละ 13.3 (10) ที่ดูแลเป็นบางครั้งหรือไม่ได้ดูแลเลย

กรณีการดูแลทั่ว ๆ ไป โดยส่วนใหญ่ในแต่ละวันนั้น พบว่าโดยส่วนใหญ่แม่เด็กจะดูแลเองคิดเป็นร้อยละ 76.0 (57) ให้ญาติ ๆ ดูแลแทนร้อยละ 21.3 (16) และจ้างเลี้ยง (เพื่อนบ้าน/มูลนิธิฯ) จำนวนร้อยละ 2.7 (2)

แม่เด็กพาเด็กไปฉีดวัคซีนตามนัดทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 80.0 (60) ที่เหลืออีกร้อยละ 20.0 (15) จะไม่ย่างไม่ไปย่าง (ได้รับวัคซีนไม่ครบจำนวนครั้งตามแพทย์นัด)

ลักษณะสุขปฏิบัติในครัวเรือน พบว่า

- การใช้น้ำดื่ม พบว่า ใช้น้ำไหลลิสและน้ำดื่มถึงร้อยละ 62.7 อีกร้อยละ 37.3 จะใช้น้ำประปา เป็นน้ำดื่ม

- ภาชนะที่ใส่ในการบริโภค ร้อยละ 52.0 จะใช้จานกระเบื้องเพียงอย่างเดียว, ร้อยละ 18.7 ใช้จานกระเบื้อง จานพลาสติก และจานสังกะสีรวมกัน ขณะเดียวกันใช้จานสังกะสีและจานกระเบื้องร้อยละ 25.3 จะมีครัวเรือนที่ใช้จานสังกะสีและจานพลาสติก ร้อยละ 4.0 จากข้อมูลพบว่า การใช้จานสังกะสีและจานพลาสติกมีมากถึงร้อยละ 48.0 (36 ราย)

- การคุมกำเนิด

คุมกำเนิดถาวร (หมันชาย/หมันหญิง) ร้อยละ 14.7 (11)

คุมกำเนิดชั่วคราว ร้อยละ 66.7 (50)

ไม่มีการคุมกำเนิด ร้อยละ 18.7 (14)

(หมันหญิง 9 ราย หมันชาย 2 ราย ฉีดยาคุม 20 ราย /กินยาคุม
24 ราย /ถุงยางอนามัย 1 ราย และใส่ห่วง 5 ราย)

- การล้างจาน มีการล้างจานด้วยผงซักฟอก หรือน้ำยาล้างจานทุกครั้ง คิด
เป็นร้อยละ 98.7 พบว่ามีเพียงร้อยละ 1.3 เท่านั้นที่ตอบว่า บางครั้งก็ใช้น้ำธรรมดาโดย
ไม่ได้ใช้ผงซักฟอก หรือน้ำยาล้างจาน เนื่องด้วยบางครั้งไม่มีผงซักฟอกไม่ได้ซื้อ เวลาเงินหมด

- การกางมุ้งนอน พบว่ามีการกางมุ้งนอนทุกครั้งถึงร้อยละ 94.7 มีเพียง
ร้อยละ 5.3 ที่กางมุ้งนอนบ้าง และบางทีจะไม่กางมุ้งนอน

- การใช้ส้วม ร้อยละ 64.0 จะใช้ส้วมซึมและล้างทำความสะอาดทุกวัน
ร้อยละ 28.00 ใช้ส้วมซึมและล้างทำความสะอาดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ร้อยละ 8.0 ที่ไม่ได้
ใช้ส้วมซึม (เป็นส้วมลอยไม่มีท่อเก็บกักที่ถูกละทิ้ง)

- การทิ้งมูลขยะ ร้อยละ 54.7 จะทิ้งใส่ภาชนะที่จัดเก็บไว้ หรือทิ้งในสถานที่
ทิ้งขยะที่เหลือร้อยละ 45.3 จะทิ้งขยะลงข้างบ้าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย